

EGE PAMUKLARINDA TARAK VE YEŞİL KOZA DÖKÜMÜNDE ROL OYNAYAN ZARARLILAR ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

Mahmut Karman Fuat Akşit

Pamuklarda döküm problemi ve bu yüzden ekonomik ölçüde zararların sık sık vaki oluşu, Ege pamuk müstahsilince eskiden beri bilinmekte idi. 1952 Yılına kadar müstahsil ve teknisyenlerce tamamile su muvazenesizliği ve anormal hava şartlarına atfedilmiş olan bu olayda pamuk zararlılarının da önemli rol oynayabilecekleri üzerinde hiç durulmamıştı. Bilhassa Manisa ovası pamuk tarlalarında bu yüzden vaki mahsül kaybının azami hadde çıktığı 1950, 1951, 1952 yıllarında müstahsilin Enstitümüzü bu yolda araştırmalara zorlaması üzerine 1952 pamuk sezonunda problem ilk defa ele alınmış bulunuyordu. Müstahsile en kısa bir zamanda faydalı olmak mecburiyeti karşısında ilk iş olarak pamuk tarlalarında epidemik bir keşafette rastlanan çeşitli emici pamuk zararlılarına karşı, Literatür bilgisine istinaden, kimyevi mücadele denemeleri ve demonstrasyon tatbikatları ele alındı. Haşerelerin tür teşhisleri, yaşayışları, zarar nisbetleri ve çeşitli türlerin Ege pamuk sahalarındaki dağılışları gibi detaylı çalışmalara bu ilk yıllarda girişilmesine maddeten imkân görülemedi. Yani ilk çalışmalarda problemin en kaba bir şekilde pratik entomoloji sahasındaki müstacel hususları üzerinde duruldu. Pamuklarda döküme sebebiyet veren zararlılar müstahsile iki grup halinde; pamuk pireleri ve yaprak pireleri diye isimlendirilerek tanıtılmağa çalışıldı. Tesviyesiz, süzek olmayan tarlalarda hesapsız ve hatalı sulamalar ve iklim faktörlerinin bu zararlıların yaşayış ve çoğalmaları üzerindeki mühim rollerinin kabaca izahına çalışıldı.

Daha ziyade tatbiki mahiyette olan bu ön çalışmalardan sonra Ege pamuk sahalarında dökümde rolleri olan haşerelerin tesbitine geçilerek daha detaylı çalışmalara teşebbüs edildi. Bu cümleden olarak ilk müşahede ve teşhislerde Egenin sulu ve susuz pamuk ziraatı yapılan bütün sahalarında Jassidae familyasından Empoasca ve Miridae familyasından Compylomma türlerinin ekonomik zararlar yapacak kadar kesif şekilde ve yaygın oldukları anlaşıldı. Bunlardan Empoasca türlerinin kesif

olduğu tarlalarda pamuk yaprak deformasyonları ve renk değişimleri şeklinde göze çarpmakta ve döküm çoğalmakta idi. Yapılan kimyevi mücadele denemeleriyle zararlıının kolayca bertaraf edilebileceği neticesine varıldı.

Çeşitli insektisidlere karşı hassas olduğu için diğer pamuk zararlılarına karşı yapılan ilâçlamalarla bu zararlıının da üreyip çoğalmasına mani olunabilir. Ancak pamuk zararlıları ile kimyevi mücadelenin henüz lâyikile benimsenmediği Ege pamuk sahalarında *Empoasca* türleri iktisadî önemi haiz mühim pamuk zararlıları meyanına girer.

Bu sebeptendir ki pamuk müstahsilimize yaprak pireleri namile tanıtılmış ve kimyasal savaş metodları halen pratiğe intikal ettirilmiş olmakla beraber zararlıının biyolojisi ve türleri üzerinde çalışmalarımız noksan bir durumdadır. Önümüzdeki yıllarda daha randımanlı bir mesai yapabileceğimizi ümit etmekteyiz.

Memleketimizde yeni bir pamuk zararlısı olarak tarafımızdan tesbit ve British Museum'da teşhisleri yaptırılan *Comylomma* türlerine gelince: Zararlı ilk defa Manisa ovası pamuk sahalarında 1952 de dikkatimizi çekti. Müteakip yıllarda Ege bölgesinde bütün pamuk sahalarında yaygın olduğu müşahede olundu ve 1955 yılında British Museum'da teşhis ettirildi. İlk gönderilen nümunelere *Compylomma nicolasi* olarak isimlendirilmiş olup haşerenin ilk defa Mısırda ikinci defa olarak da memleketimizde pamuk zararlısı olarak tesbit edilmiş olduğu açıklandı.

Aydın pamuk sahalarından 1960 pamuk sezonu içersinde toplanan nümuneler yine tarafımızdan British Museum'a gönderilmiş ve *Compylomma diversicornis* Reut. olarak teşhis edilmiştir.

Haşerenin yeni teşekkül etmekte olan taze tomurcukların arasında saklı bulunması, tomurcukları emerek onların kuruyup dökülmesine sebep olması haşerenin önemini artırmaktadır.

Önümüzdeki çalışma yıllarında bu zararlıının yeni türleri ve zarar nisbetleri üzerinde durulacaktır.

Ege pamuk sahalarında dökümde rolleri olan en önemli bir gurup da *Lygus*'lardır. Bu sahada da memleketimizde yapılmış araştırma ve müşahedeler çok mahdut, hattâ başlangıç halindedir, diyebiliriz. Uzun zamandanberi Ege pamuk sahalarında nazarı dikkati çeken ve dökümde rol oynayan bu zararlılardan 1960 sezonu içersinde Aydın pamuk sahalarından toplanıp dış memleketlere teşhis için gönderilen nümunelerin *Lygus pratensis*, *Creontiades spp.* ve *Greontiades pallidus* Ramb. oldukları öğrenilmiştir. Bu konu da Bornova Ziraî Mücadele Enstitüsü Tütün ve Pamuk zararlıları Laboratuvarınca bir projeye bağlanmış olup önümüzdeki yıllar içersinde daha şümulü olarak ele alınmış bulunmaktadır.

S U M M A R Y

Some investigations on the Cotton pests in west part of Turkey. In this region following pests were identified as new species on Cotton: *Compylomma nicolasi*, *compylomma diversi-cornis* Reut., *Lygus pratensis*, *Creontiades* spp. and *Graontiades pallidus* Ramb.